

Posudek na diplomovou práci Ondřeje Zajace

Věci a slova v poezii Georgiho Gospodinova
(FF UK, Praha 2011, ÚSVS, vedoucí práce D. Grigorov, PhD., 97 s.)

Předkládaná diplomová práce je zevrubnou analýzou dvou básnických sbírek vůdčího představitele současné bulharské literatury Georgiho Gospodinova (*1968): *Ланудариум* (1992) a *Черешата на един народ* (1996). V českém prostředí je prvním interpretačním pokusem vpojit málo známou prvotinu spolu s naopak velmi slavnou druhou sbírkou autora do širších (vlastně již literárněhistorických) souvislostí.

Po krátkém úvodu (1.) v následující části (2. *Lapidarium*) O. Zajac nejprve (s. 8–24) přesvědčivě dokládá spjatost (zejména vnitřní, intertextovou) cyklu *Jedenáct pokusů o určení* z Gospodinovovy sbírky s taoismem, resp. s čínským filozoficko-poetickým traktátem Lao C' *Tao te t'ing* (užívá českého překladu *O tao a ctnosti*, 1997), která „navzdory citátu uvozujícímu celou knihu“ (s. 7–8) unikala dosavadní pozornosti kritiků i literárních vědců. V tomto ohledu je cenné i Zajacovo sledování recepce Gospodinovova debutu, sledování dobových i pozdějších reflexí tohoto díla v bulharském i českém prostředí; nelze opominout ani fakt, že diplomant je překladatelem českého vydání sbírky z r. 2009, a tím je tedy jeho práce cenným paratextem, jehož autor je zároveň vykladačem i tlumočnickem. Pozoruhodná je Zajacova úvaha o Gospodinovově „nevyužití“ příležitosti koncipovat sbírku jako **mystifikaci** (fenomémem mystifikace u tohoto autora se diplomant zabývá zevrubně): „velká část z básní Lapidária [...] by obstála i jako pokus o mystifikaci, a to ať už by šlo o celé kapitoly (báseň *Děšť vzdychl*), nebo o části kapitol (celý cyklus *Jedenácti pokusů o určení* i další básně). To, že Gospodinov ne zvolil metodu mystifikace (nalezené dodatky k *Tao te t'ing* nebo nový překlad některých částí neexistujícím sinologem apod.) neznamena, že to nemohl udělat.“ (s. 24)

Poté (s. 24–41) se věnuje „malým“ a „větším“ slovům/věcem v *Lapidariu*. Diplomant si všímá i drobných rozdílů (interpunkce, grafická úprava apod.) v dalším, souborném vydání (*Балади и разпади*, 2007), interpretuje Gospodinovovu sbírku v souřadnicích **postmoderny**, ale i dalšího básnickova díla (kaligramičnost, hravost až hříčkovitost tzv. fonetik, motiv slova jakožto kamene /= lapis/ aj.); je škoda, že diplomantovi nezbyl prostor pro sledování vývoje některých „větších“ slov v další Gospodinovově tvorbě (nejen básnické, ale i prozaické) – např. taková moucha by byla námětem velmi vděčným (srov. pouze stručnou zmínku o mouše, s. 40–41). V souvislosti s úpravou básnických textů by snad bylo vhodnější uvažovat o editorovi než redaktorovi (pozn. ke s. 26).

Třetí část (3. *Třešeň jednoho národa*, s. 42–61) se již více – vzhledem k popularitě sbírky – opírá o sekundární literaturu. Hlavním východiskem Zajacových úvah je rozšířit dosavadní bulharocentrické interpretování sbírky přes takto striktně vymezený dějinně-myšlenkový rámec: „Že je *Třešeň jednoho národa* plná odkazů na bulharské dějiny, na bulharskou literaturu, že je v ní obsaženo množství citátů bulharských básníků, že je v ní skutečně dostatek bulharských kulturních reálií, to vše je již dobře známé. Tato sbírka ovšem nabízí víc než nastavení zrcadla bulharským čtenářům. Obsahuje dostatek zajímavostí, které v mnoha směrech překračují literární i sociokulturní bulharské hranice. Právě na tyto zajímavosti se na následujících stranách zaměříme.“ (s. 43)

Nelze než souhlasit, že nadnárodní přesah sbírky vynikne při chladném, emocionálně neutrálním čtení, jehož je spíše schopen cizinec než Bulhar (s. 47). Bylo by zajímavé prověřit výrok Plamena Antonova (s. 45), v němž je při charakterizaci sbírky užito atributů **bulharský** a **postmoderní** jako opozit. Do jaké míry má každá postmoderna specifika své národní literatury? Lze tyto dva rysy postavit proti sobě? Která „univerzální“ složka díla může oslovit i čtenáře nebulharského? Za velmi podnětné považuji zkoumání fenoménu „mého dědy“ a

„dědy ve mně“ (s. 48–50) v souřadnicích bulharské (postmoderní) poezie. Že je postava prarodičů pro bulharské básníky stále inspirující, dokládá např. debut Dimitra Kenarova *Пътуване към кухнята* (2001), který začíná těmito autorovými slovy: „Rada mé babičky, abych do těsta na bábovku dával tři vejčeka místo čtyř, nebyla marná.“

U obou částí diplomové práce je nutno hodnotit jak kritickou práci s prameny, tak vlastní diplomantovu interpretační invenci a skutečně minuciózní analýzu, plynoucí z pozorné četby obou sbírek.

Předposlední kapitola (4. *Georgi Gospodinov a česká poezie 90. let 20. století*, s. 62–85) je pokusem o srovnání české a bulharské literární situace v porevolučním období, které mělo v Česku (resp. Československu) a v Bulharsku poněkud odlišnou podobu. V českém prostředí se vžil termín „zlatá devadesátá“, odkazující k obrodnému procesu v 60. letech (to souvisí i s „návratem“ českého literárního exilu a disentu – v porovnání s bulharskou situací mnohem bohatších – do společného pomyslného řečiště české literatury). V konkurenci tohoto „návratu“ pak čeští autoři nedokázali obstát – slovy O. Zajace česká 90. léta „nezrodila žádnou básnickou generaci“ (s. 68).

Celý výklad o české literární situaci vybočuje z celkového zaměření diplomové práce. Je sice nutno ocenit konfrontativní přístup, ale přece jen se jádrem této části zdá být až poslední oddíl 4.1.2 *Bulharská poezie v 90. letech* (s. 74–83), který tak naopak přišel zkrátka. Hlavními body Zajacova výkladu jsou: nedostatek disidentsko-emigrantské tradice v bulharské literatuře, velký počet poetických debutů zásadního významu, boom literárních časopisů, básníci jsou často studovanými filology či redaktory literárních časopisů, důležitou roli hrály literární skupiny (konkrétně Gospodinov patřil k Novému kruhu Mysl).

Kapitola končí jakýmsi spekulativním exkursem 4.2 *Georgi Gospodinov v „českých devadesátých“* (s. 83–85), v němž je – ovšem velmi zkratkovitě – nastíněna úvaha, jak by „se asi proměnila tvorba Georgiho Gospodinova, kdyby v devadesátých letech vstoupil do světa literatury ne v Bulharsku, ale v Česku, a jak by jeho tvorba proměnila obraz české literatury téhož období“ (s. 83). V podstatě až zde diplomant srovnává a dospívá k názoru, že by Gospodinovova pozice byla v Čechách znatelně horší a ohlas jeho poezie podstatně menší než v Bulharsku (s. 85); jde o zajímavý nápad, ale rozpracovaný bohužel jen v tezí.

Práci uzavírá 5. *Závěr*, 6. *Použitá literatura* a 7. *Příloha* (bulharské ukázky z Gospodinovovy prvotiny).

Vzhledem k tomu, že diplomant má již promyšlen svůj postgraduální doktorandský projekt, lze věřit, že obě perspektivy (česká i bulharská) budou propojeny účelněji a jednotlivé postřehy budou směřovat ke skutečnému srovnání, nikoli jen kladeny paralelně vedle sebe. V neposlední řadě je důležitý i zřetel literárněhistorický, díky němuž by bulharská poezie 90. lét mohla být panoramaticky zachycena jako uzavřené období bulharských literárních dějin.

Několik pravopisných přehlédnutí jsem opravil přímo ve vytištěném exempláři (zvláště mě pobavilo konstatování, že V. Trendafilov považuje *Lapidarium* za „obyčejnou juvenálii“ m. náležitě „juvenilii“, s. 7).

V diplomové práci O. Zajace bych zvláště vyzdvihl monografické kapitoly věnované prvním dvěma Gospodinovovým sbírkám, v nichž je mnoho objeveného a které jsou napsány opravdu čtivě, ale přitom se všemi parametry, jaké má odborný text mít.

Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji ji hodnotit jako výbornou.

V Praze 18. května 2011

PhDr. Marcel Černý, Ph.D.